

Zdroje a využívání informací v oblasti léčiv - veřejnost

Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu pro SÚKL

Ivana Valentová | říjen 2018

Parametry projektu

Zadání projektu

Zadavatelem projektu je Státní ústav pro kontrolu léčiv (dále jen SÚKL), organizace řízená Ministerstvem zdravotnictví.

V zájmu ochrany zdraví občanů je posláním tohoto ústavu:

- zajistit, aby v ČR byla dostupná pouze farmaceuticky jakostní, účinná a bezpečná humánní léčiva,
- podílet se na tom, aby v ČR byly používány pouze bezpečné a funkční zdravotnické prostředky.
- SÚKL současně provozuje pro širokou laickou veřejnost portál <http://www.olecich.cz> s cílem zpřístupnit garantované informace, jejichž je SÚKL vlastníkem, vzdělávat a informovat veřejnost v oblasti lékové problematiky a chránit ji tak před neověřenými a nepřesnými informacemi.

Cíle projektu

Cílem projektu bylo zmapovat chování české veřejnosti ve vybraných otázkách lékové politiky:

- zdroje a využití informací o léčivých přípravcích
- nákup léků na internetu
- čtení příbalových letáků a dodržování doporučení v nich uvedených
- kontrola použitelnosti léků v domácnosti
- nakládání s nepotřebnými či prošlými léky v domácnosti
- zkušenosti s nežádoucími účinky léků a jejich hlášení

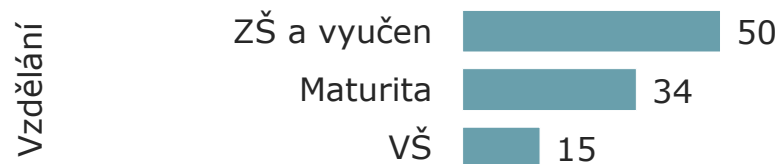
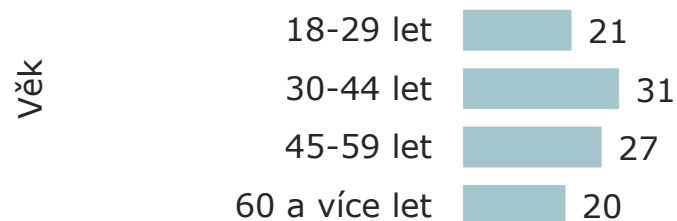
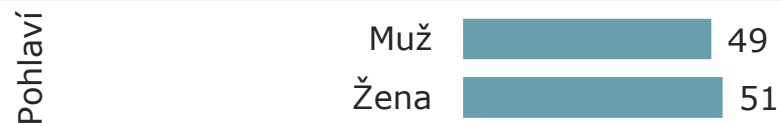
Metoda projektu

- Kvantitativní výzkum, kombinace online dotazování (dále jen CAWI) u osob ve věku 18-64 let v rámci Českého národního panelu a doplňkově i telefonického výzkumu (dále jen CATI) u populace ve věku 65+
- Vzorek respondentů:
 - ❑ reprezentativní s ohledem na strukturu populace ČR ve věku 18+ z hlediska věku, pohlaví, vzdělání, velikosti místa bydliště a regionu
 - ❑ doplňkové kvóty: rodinný stav, osobní čistý měsíční příjem

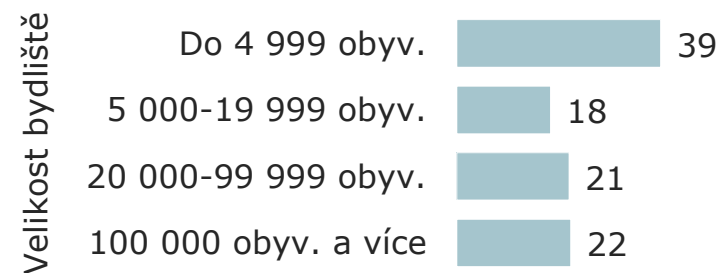
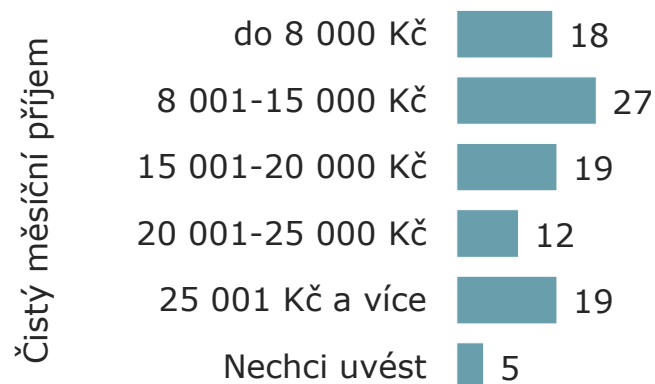
Detaily terénního šetření

- Počet kompletních rozhovorů: **N=1503**
 - ❑ z toho: CAWI - N=1352, CATI - N=151
- Dotazování CATI bylo prováděno školenými operátory STEM/MARK pod neustálým dohledem supervize CATI studia
- Termín dotazování:
 - ❑ CAWI: 19. 09 – 1. 10. 2018
 - ❑ CATI: 23. 09 – 03. 10. 2018
- Data: nevážená

Struktura vzorku

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503 [údaje v grafu v %]

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503 [údaje v grafu v %]

Struktura vzorku

Celkem n=1503		Počet	%	Podíl v %	
				CAWI	CATI
Pohlaví	Muž	735	48,9	91,8	8,2
	Žena	768	51,1	88,2	11,8
Věk	18-29 let	323	21,5	100,0	0,0
	30-44 let	463	30,8	100,0	0,0
	45-59 let	412	27,4	100,0	0,0
	60 a více let	305	20,3	50,5	49,5
Vzdělání	ZŠ a vyučen	761	50,6	87,1	12,9
	Maturita	513	34,1	92,8	7,2
	VŠ	229	15,2	93,0	7,0
Rodinný stav	Svobodný/á	331	22,0	98,5	1,5
	V partnerském soužití	187	12,4	97,9	2,1
	Ženatý/vdaná	707	47,0	88,5	11,5
	Rozvedený/á	179	11,9	92,2	7,8
	Vdovec/vdova	99	6,6	52,5	47,5

Celkem n=1503		Počet	%	Podíl v %	
				CAWI	CATI
Čistý měsíční příjem	do 8 000 Kč	275	17,2	97,1	2,9
	8 001-15 000 Kč	400	39,5	71,3	28,8
	15 001-20 000 Kč	287	18,6	95,1	4,9
	20 001-25 000 Kč	177	9,8	97,7	2,3
	25 001 Kč a více	278	11,8	98,3	1,7
	Nechci uvést	77	3,0	93,5	6,5
Velikost bydliště	Do 4 999 obyv.	585	37,8	90,6	9,4
	5 000-19 999 obyv.	269	18,4	89,2	10,8
	20 000-99 999 obyv.	322	21,3	89,4	10,6
	100 000 obyv.a více	327	22,5	89,9	10,1
Region	Praha	184	11,9	89,7	10,3
	Ostatní Čechy	803	53,8	89,8	10,2
	Morava	516	34,3	90,3	9,7

Hlavní zjištění výzkumu

Hlavní zjištění

- **Lidé získávají informace o lécích obvykle od ošetřujícího lékaře (66 %) a z příbalového letáku (55 %),** od lékárníka (51 %) nebo z internetu (36 %).
- **Léčivé přípravky na internetu nakupuje 44 % uživatelů internetu,** většinou ale **pouze výjimečně.**
Nejrozšířenějším sortimentem nakupovaným přes internet jsou naprosto jednoznačně **vitamíny a doplňky stravy** (73 %).
- **V případě užívání neznámého léku si naprostá většina oslovených přečte příbalový leták,** více než 2/3 lidí jej čtou vždy, 27 % alespoň občas. Pouze 5 % respondentů příbalovou informaci nečte. **Doporučení uvedená v příbalovém letáku dodržují téměř ¾ lidí. Necelá polovina lidí uvádí, že po přečtení příbalového letáku již někdy ukončila užívání léku.** Z toho 41 % uvádí, že pouze výjimečně.
- **Stav a dobu použitelnosti léků v domácí lékárně kontrolují alespoň čas od času ¾ lidí. 42 % oslovených mají doma jen léky, které pravidelně nebo občas používají,** ostatní nějaké množství nikdy nepoužitých léků vlastní. Nejčastějším důvodem pro nepoužívání léku je ukončení léčby, případně je takový lék v domácnosti do zásoby.

Hlavní zjištění

- **Více než 2/3 respondentů si myslí, že o nahlášení podezření na nežádoucí účinek mohou požádat lékaře, pětina pak lékárníka, 26 % oslovených se domnívá, že nahlášení mohou provést sami. 62 % lidí zatím s žádným nežádoucím účinkem zkušenost nemá.**
S podezřením na nežádoucí účinek se čtvrtina respondentů setkala jednou, dalších 12 % již několikrát.
- **Zkušenost s nežádoucím účinkem 78 % pacientů nahlásilo svému lékaři.** Se čtvrtinou pacientů lékař toto podezření následně řešil a pravděpodobně i nahlásil Státnímu ústavu pro kontrolu léčiv, ale 53 % lidí se setkala s tím, že lékař danou situaci dále neřešil.
- Většina lidí se domnívá, že získání receptu je **nyní snazší (36 %) nebo bez rozdílu (58 %)**. Pouze 6 % lidí uvádí, že je získání receptu nyní obtížnější.
- Většina lidí se také domnívá, že lékový **záznam pacienta je prospěšný**, a to jak při využití lékařem (37 %), tak lékárníkem (5 %) nebo při využití obou (51 %). Za neprospěšný jej považuje pouze 8 % dotázaných.

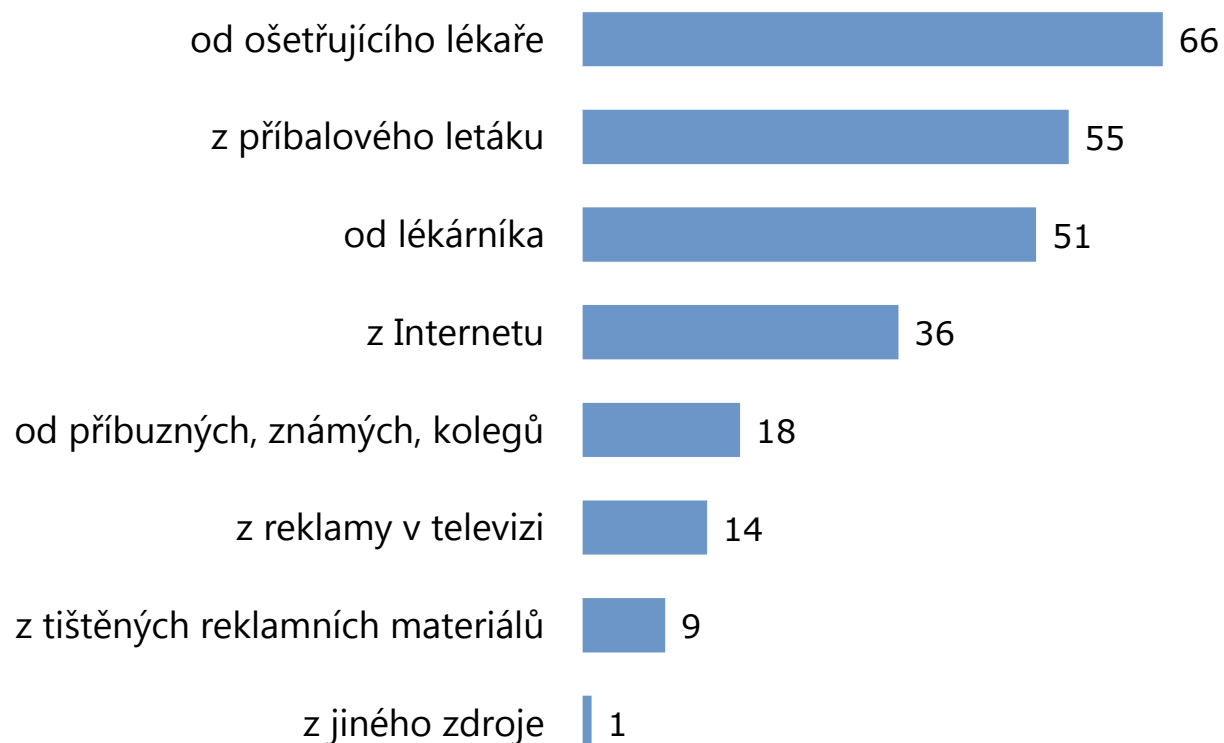
Podrobné výsledky

Zdroje a využití informací o léčích

- **Nejčastějším zdrojem informací o léčích, které pacient či jeho blízcí užívají, je ošetřující lékař (66 %).** Obvykle se u lékaře informují osoby starší 60 let (84 %).
- **Druhým nejvyužívanějším zdrojem je příbalový leták (55 %),** na který spoléhají častěji vysokoškolsky vzdělaní respondenti (67 %) a také lidé ve věku 18 až 44 let.
- Dalšími zdroji informací o léčích jsou lékárníci (51 %) a internet (36 %).
- V porovnání s předchozími roky došlo v této otázce k významnému posunu, a to kvůli změně metodiky. V minulých vlnách byla možná pouze jedna odpověď a od tohoto roku mají respondenti jmenovat 3 hlavní informační zdroje.

Zdrojem informací o lécích je nejčastěji lékař, dále pak příbalový leták a lékárník

1. Uveďte, odkud nejčastěji získáváte informace o lécích, které užíváte Vy nebo Vaši blízcí? (max. 3 zdroje)

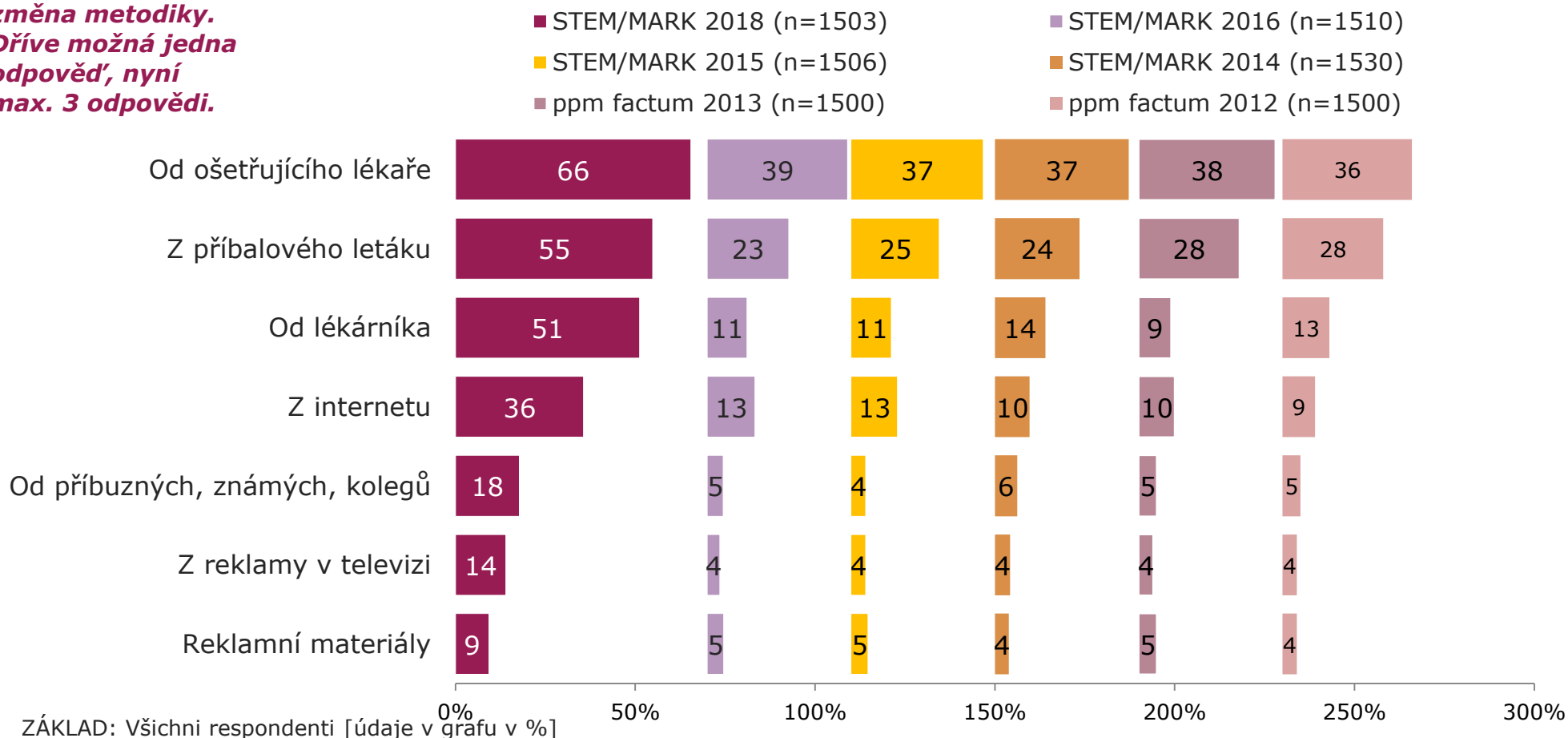
Všichni respondenti, n=1503 [údaje v %]

Od ošetřujícího lékaře získávají informace o lécích lidé nejčastěji

1. Uved'te, odkud nejčastěji získáváte informace o lécích, které užíváte Vy nebo Vaši blízcí? časové srovnání 2012–2018

**Pozn.: v roce 2018
změna metodiky.
Dříve možná jedna
odpověď, nyní
max. 3 odpovědi.**

Nákup léků na internetu

UŽIVATELÉ INTERNETU

- **Ve skupině osob ve věku 65 a více používá internet 49 % respondentů.** Častěji jsou to lidé s vysokoškolským vzděláním (94 %).

NÁKUP LÉKŮ NA INTERNETU

- **Léčivé přípravky na internetu alespoň někdy koupí 44 % uživatelů internetu.** V meziročním srovnání nedošlo k výraznějším změnám.
- **8 % uživatelů internetu nakupuje léčivé přípravky přes internet a přitom si ověřuje, zda jsou léky nabízeny i kamennou lékárnou.**
- **Jen 3 % uživatelů internetu nakupuje léky na internetu bez ověření, kdo přesně léky nabízí.** Častěji tak činí lidé ve věku 30 až 44 let (4 %) a vysokoškoláci (7 %).
- **Více než polovina (56 %) uživatelů internetu léčivé přípravky na internetu nikdy nekupuje.** Častěji takto odpovídali respondenti ve věku 60 let a více (72 %) a lidé se základním vzděláním a vyučením (64 %).

Nákup léků na internetu

PŘÍPRAVKY NAKUPOVANÉ PŘES INTERNET

- **Nejčastěji jsou prostřednictvím internetu pořizovány vitamíny a potravinové doplňky (73 %), dále pak registrované volně prodejné léky (26 %). Pouze výjimečně si lidé pořizují přes internet léky na lékařský předpis** (např. na hubnutí či na spaní); tuto skutečnost uvedlo pouze 1 %. Především skutečnost, že pacient nemusí navštívit lékaře či podstoupit vyšetření jsou důvody pro nákup léků na lékařský předpis přes internet.
- V meziročním srovnání nedošlo k žádným výrazným změnám.

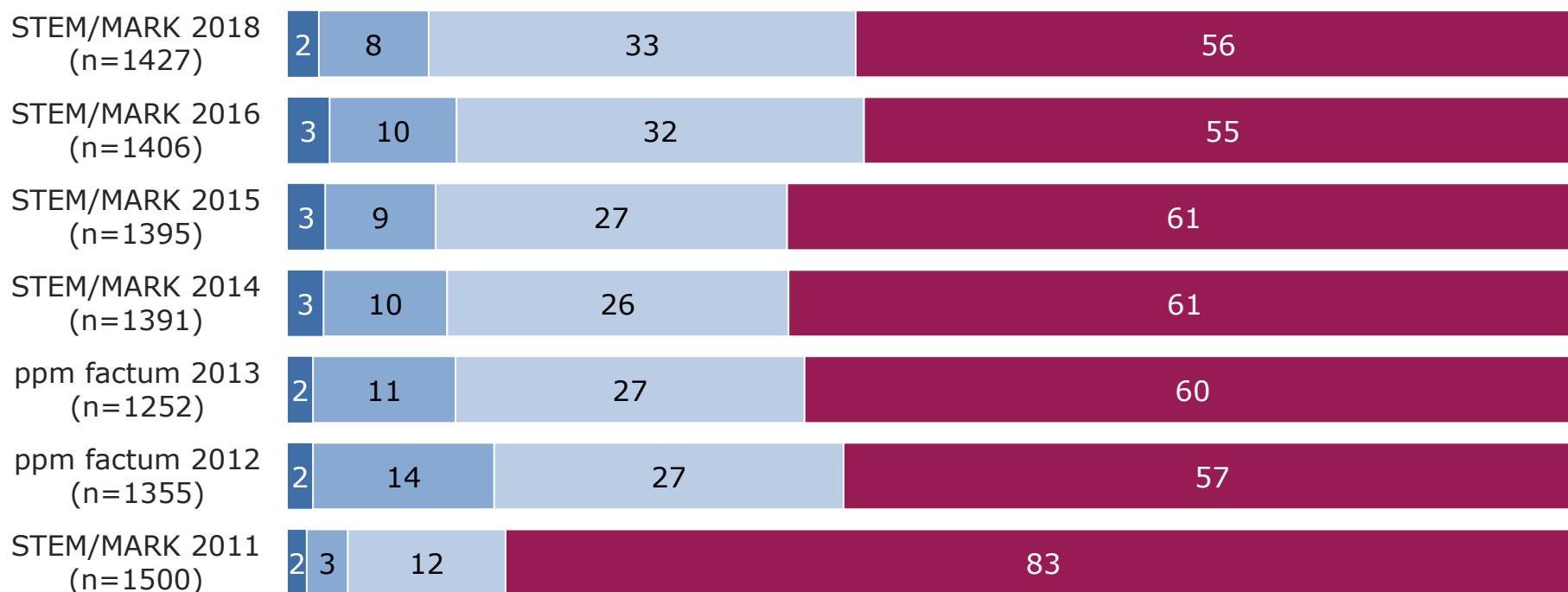
Podíl těch, kteří nakupují na internetu se výrazně nezměnil

3. Nakupujete léčivé přípravky na internetu? časové srovnání 2011–2018

Ve skupině osob **65+ let** je

- **49 % uživatelů** internetu
- **51 % neuživatelů** internetu

- Ano, nijak si neověřuji, kdo přesně léky nabízí
- Ano – přitom si však ověřuji, zda jsou tyto léky nabízeny schválenou „kamennou“ lékárnou
- Ano, avšak jen výjimečně
- Ne, nikdy

ZÁKLAD: 2012–2018 - uživatelé internetu, 2011 - všichni respondenti [údaje v grafu v %]

Pozn.: Od roku 2012 odpovídají jen uživatelé internetu, výsledek z roku 2011 se liší kvůli této změně ve strategii dotazování. Do roku 2015 byla varianta odpovědi „Ano – nijak si neověřuji, kdo přesně léky nabízí“ formulována jako „Ano, poměrně běžně, neřeším zdroj nákupu léku“.

Nejčastěji si lidé na internetu kupují vitamíny a doplňky stravy

4. Jaké přípravky na internetu nejčastěji kupujete?

4a. Co je důvodem pro Váš nákup léků na předpis na internetu?

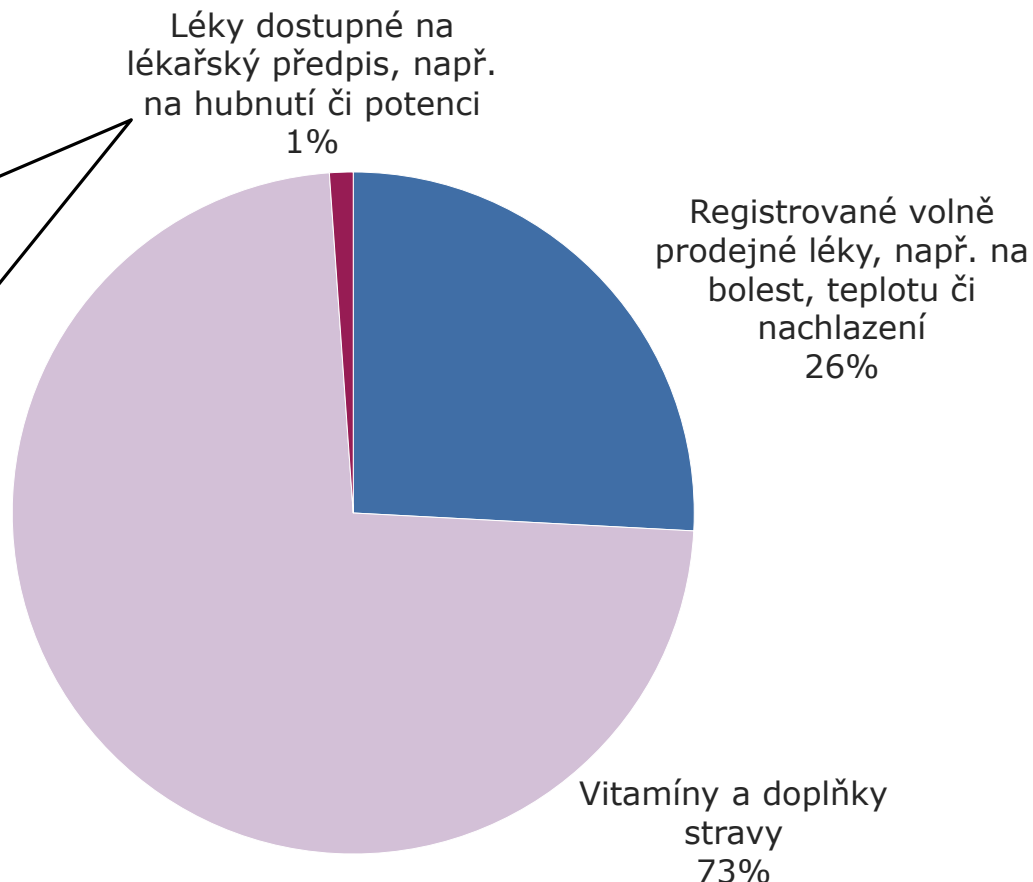
Většina respondentů se přiklání k variantě **Nemusím navštívit lékaře, podstoupit vyšetření**, pro ostatní je důležitá **Ekonomická výhodnost**.

4b. Pokud jste v minulosti na internetu nakoupili a užívali lék na lékařský předpis, objevily se u Vás nějaké zdravotní problémy?

U **žádného respondenta** se zdravotní problémy neobjevily.

Poznámka:

Na tyto otázky však odpovídalo **pouze 7 respondentů**.

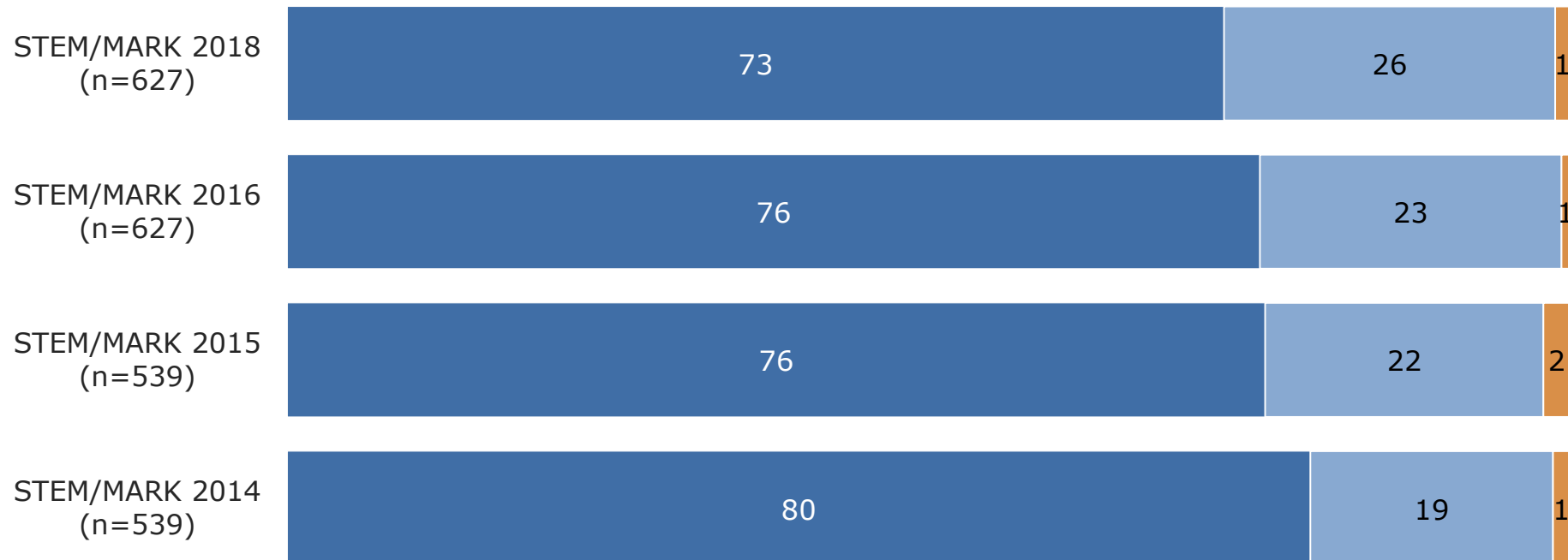

ZÁKLAD: Respondenti, kteří alespoň někdy nakupují léčivé přípravky na internetu, n=627

Sortiment léčivých přípravků pořizovaných na internetu se téměř nemění, o něco se zvýšil nákup volně prodejných léků

4. Jaké přípravky na internetu nejčastěji kupujete? časové srovnání 2014–2018

- Vitamíny a doplňky stravy
- Registrované volně prodejné léky, např. na bolest, teplotu či nachlazení
- Léky dostupné na lékařský předpis, např. na hubnutí či potenci

ZÁKLAD: Respondenti, kteří alespoň někdy nakupují léčivé přípravky na internetu [údaje v grafu v %]

Čtení a dodržování doporučení uvedených v příbalovém letáku

ČTENÍ PŘÍBALOVÉHO LETÁKU

- **V případě užívání neznámého léku čte naprostá většina oslovených příbalový leták; 68 % jej přečte vždy. Další více než čtvrtina osob čte příbalovou informaci občas.** Důslednější jsou v tomto ohledu ženy, 71 % z nich čte příbalový leták vždycky a také lidé ve věku 45 až 59 let (72 %). Naopak lidé ve věku 18 až 44 let častěji přiznávají, že se s letákem seznámí jen občas .
- **Jen 2 % respondentů uvedla, že příbalový leták nečte, protože textu obvykle nerozumí. 3 % lidí leták nečte z nějakých jiných důvodů.** Jako nejčastější důvody uvádí, že neznámé léky prostě neužívají a že věří ošetřujícímu lékaři, který jim lék předepsal nebo doporučil.

DODRŽOVÁNÍ DOPORUČENÍ UVEDENÝCH V PŘÍBALOVÉM LETÁKU

- **Necelé ¾ těch, kteří příbalový leták čtou, dodržuje doporučení v něm uvedená. Dále 16 % lidí uvádí, že příbalový leták dodržují jak kdy, a že záleží na tom, jaký lék užívají. Zbývajících 11 % respondentů dá spíš na vlastní úsudek na zkušenosti.**
- **Téměř polovina těch, kteří čtou příbalový leták, uvádí, že již někdy přestala užívat lék po přečtení příbalového letáku. Z toho 41 % pouze výjimečně a 7 % již několikrát.**

Více než 2/3 lidí uvádějí, že se vždy seznámí s informacemi v příbalovém letáku

5. Jestliže užíváte Vám neznámý lék, přečtete si příbalový leták, který je vždy součástí balení přípravku?

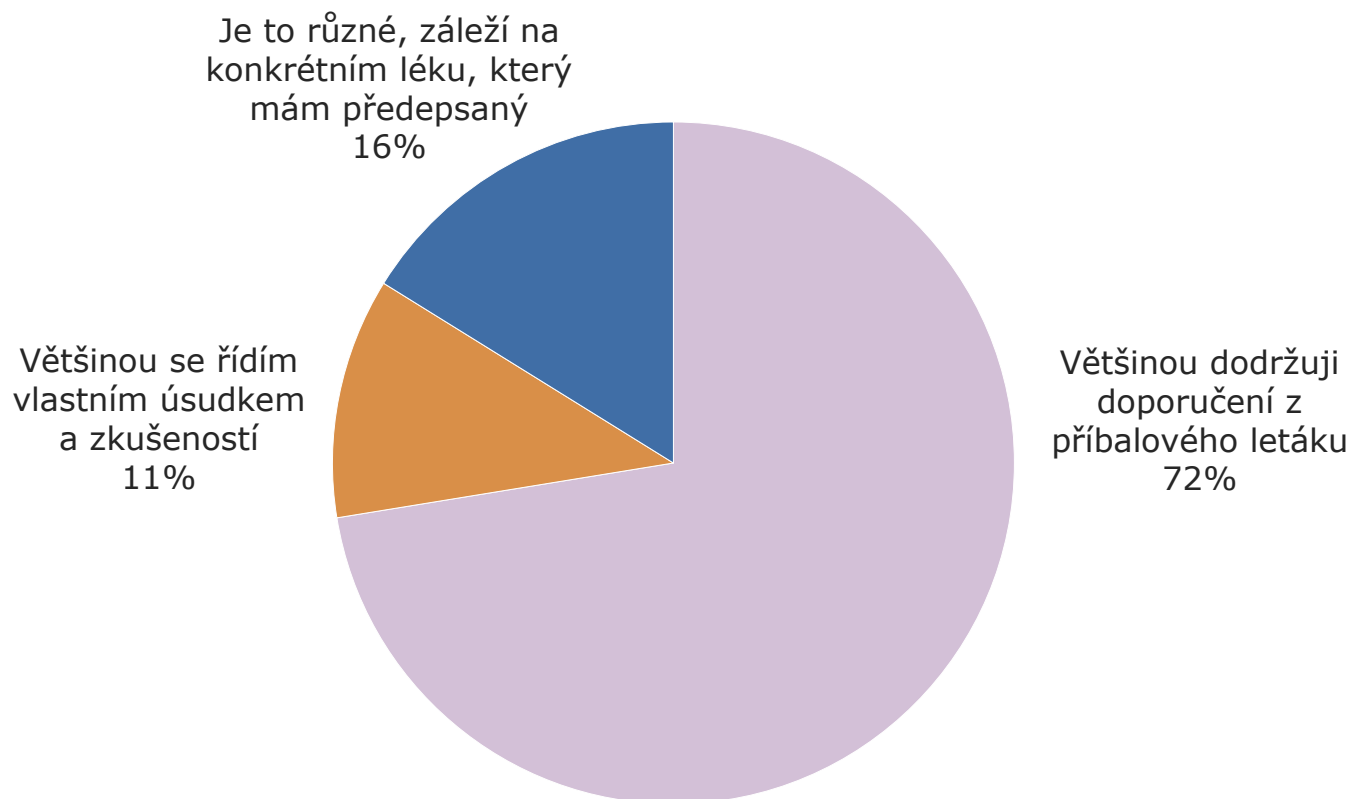

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503

ZÁKLAD: Respondenti, kteří nečtou příbalový leták z jiných důvodů n=43

Doporučení uvedená v příbalovém letáku dodržují téměř $\frac{3}{4}$ lidí

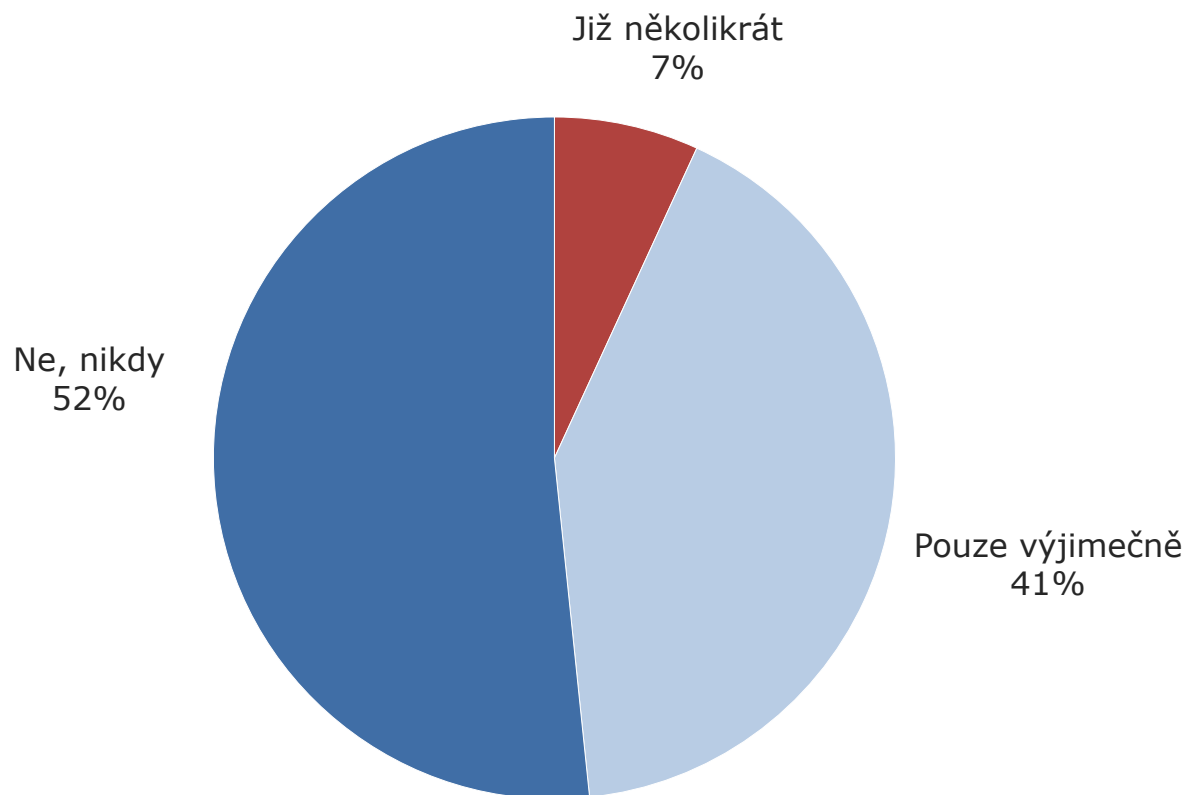
5a. Domníváte se, že důsledně dodržíte doporučení, která jsou uvedena v příbalovém letáku, nebo se při užívání léku řídíte vlastním úsudkem či zkušeností?

ZÁKLAD: Respondenti, kteří vždycky nebo občas čtou příbalový leták, n=1429

Téměř polovina uvádí, že již někdy přestala užívat lék po přečtení příbalového letáku, z toho 41 % pouze výjimečně

5b. Stalo se Vám někdy, že jste se po přečtení příbalového letáku rozhodl/a lék předepsaný lékařem neužívat?

ZÁKLAD: Respondenti, kteří vždycky nebo občas čtou příbalový leták, n=1429

Kontrola použitelnosti léků v domácnosti

KONTROLA POUŽITELNOSTI LÉKŮ

- **Pravidelnou kontrolu stavu a použitelnosti léků, které mají doma, provádí 33 % oslovených** (častěji ženy – 39 %, osoby starší 60 let – 45 % a lidé s nižším stupněm vzdělání – 38 %). **Čas od času domácí lékárnou zkontroluje 43 % populace** (častěji lidé ve věku 30–44 let – 47 %). Další 13 % kontroluje lékárníčku výjimečně a spíše jsou to muži (18 %).
- **Pouze ty léky, které by chtěli právě užít, zkontroluje 8 % respondentů** (častěji mladí do 29 let – 13 %). **Žádnou kontrolu léků neprovádí jen 3 % oslovených**; ve věkové kategorii nad 60 let je to častější (5 %).
- V porovnání s výsledky z předchozích let nedošlo k výraznějším rozdílům.

NIKDY NEPOUŽÍVANÉ LÉKY

- **42 % populace má doma pouze léky, které pravidelně nebo občas používají.** Častěji se jedná o starší osoby (ve věkové kategorii 45–59 let je to 46 %, u lidí starších 60 let dokonce 69 %) a osoby se základním vzděláním nebo vyučené (50 %). **Nějaké nepoužité léky vlastní 53 % oslovených** (hlavně mladší generace 18–44 let a lidé s vyšším stupněm vzdělání), **poměrně mnoho jich má doma 5 % lidí.**
- V meziročním srovnání lze pozorovat mírné zvýšení podílu těch, kteří doma mají nějaké množství nepoužitých léků, což je dáno změnou formulace otázky.

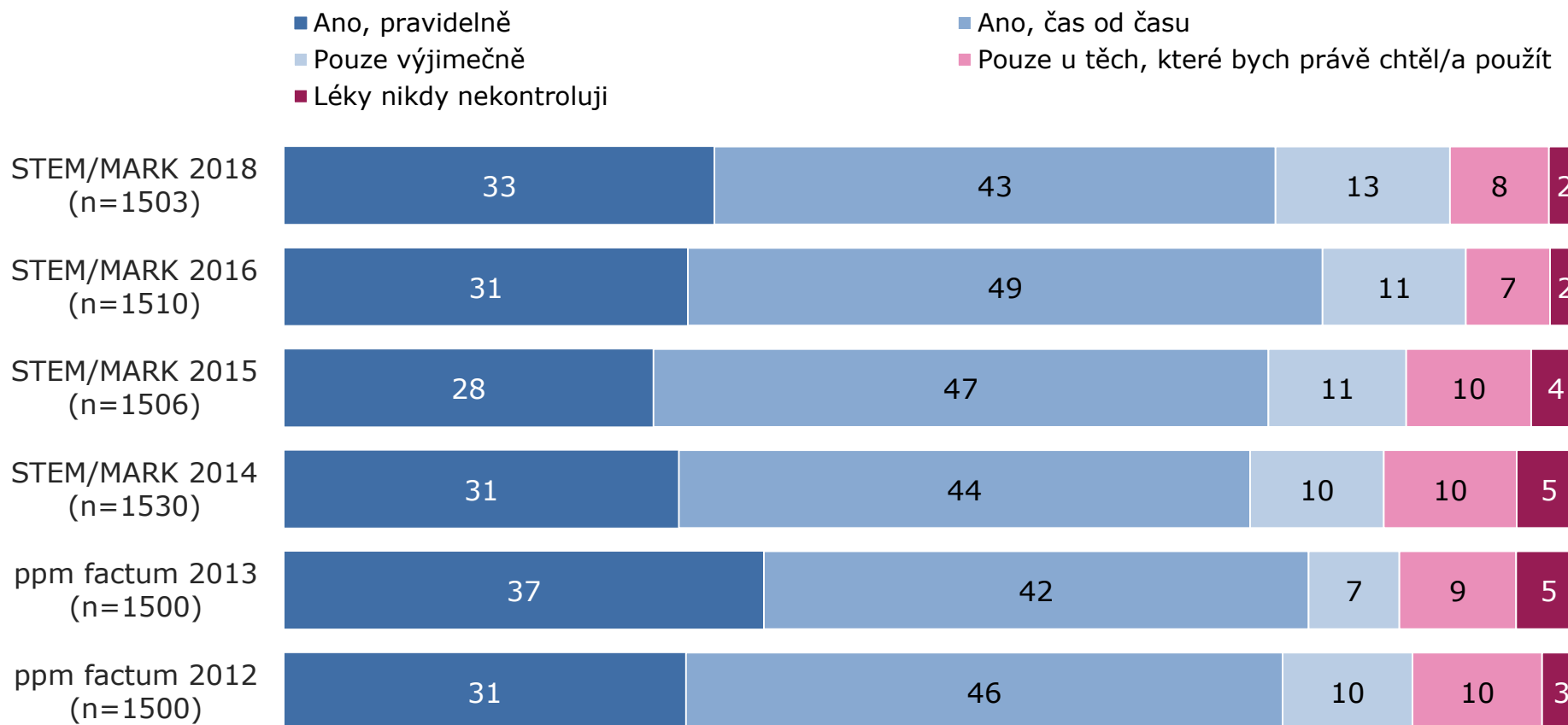
Kontrola použitelnosti léků v domácnosti

DŮVODY NEPOUŽÍVÁNÍ LÉKŮ

- **Nepoužitá léčiva mají lidé doma nejčastěji proto, že jim doma zbyla po ukončení léčby (71 %), případně je mají doma do zásoby (28%). Léky do zásoby vlastní častěji mladí lidé do 29 let (39 %). Dalšími důvody přítomnosti nevyužívaných léků v domácnosti je prošlá doba použitelnosti (10 %) a nežádoucí účinky, které se při léčbě objevily a proto byl lék vysazen (16 %).**
- V porovnání s předchozími roky došlo ke zvýšení podílu těch, kteří mají doma zbytek léku z důvodu ukončení léčby. Změna je způsobena změnou formulace otázky.

Pravidelně nebo aspoň čas od času kontroluje stav a dobu použitelnosti léků 76 % domácností

6. Kontrolujete stav a dobu použitelnosti léků, které máte doma? časové srovnání 2012–2018

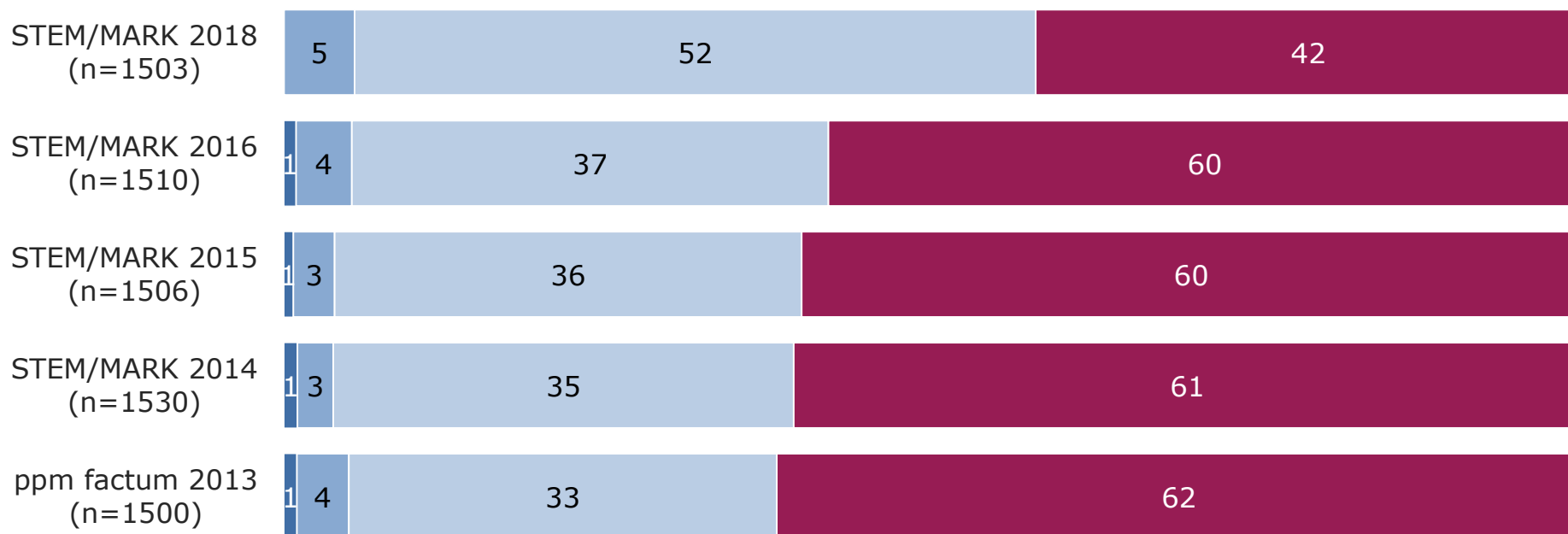
ZÁKLAD: Všichni respondenti [údaje v grafu v %]

Podíl respondentů, kteří mají doma nikdy nepoužité léky se zvyšuje

Pozn.: v roce 2018 změna formulace otázky. Dříve odpověď „ano, některé léky jsem nikdy nepoužila“ byla změněna na „ano, ojediněle“.

7. Máte doma léky, které jste nikdy nepoužili? časové srovnání 2013–2018

- Ano, většinu
- Ano, poměrně mnoho
- Ano, ojediněle
- Ne, doma mám pouze ty léky, které pravidelně nebo občas užívám

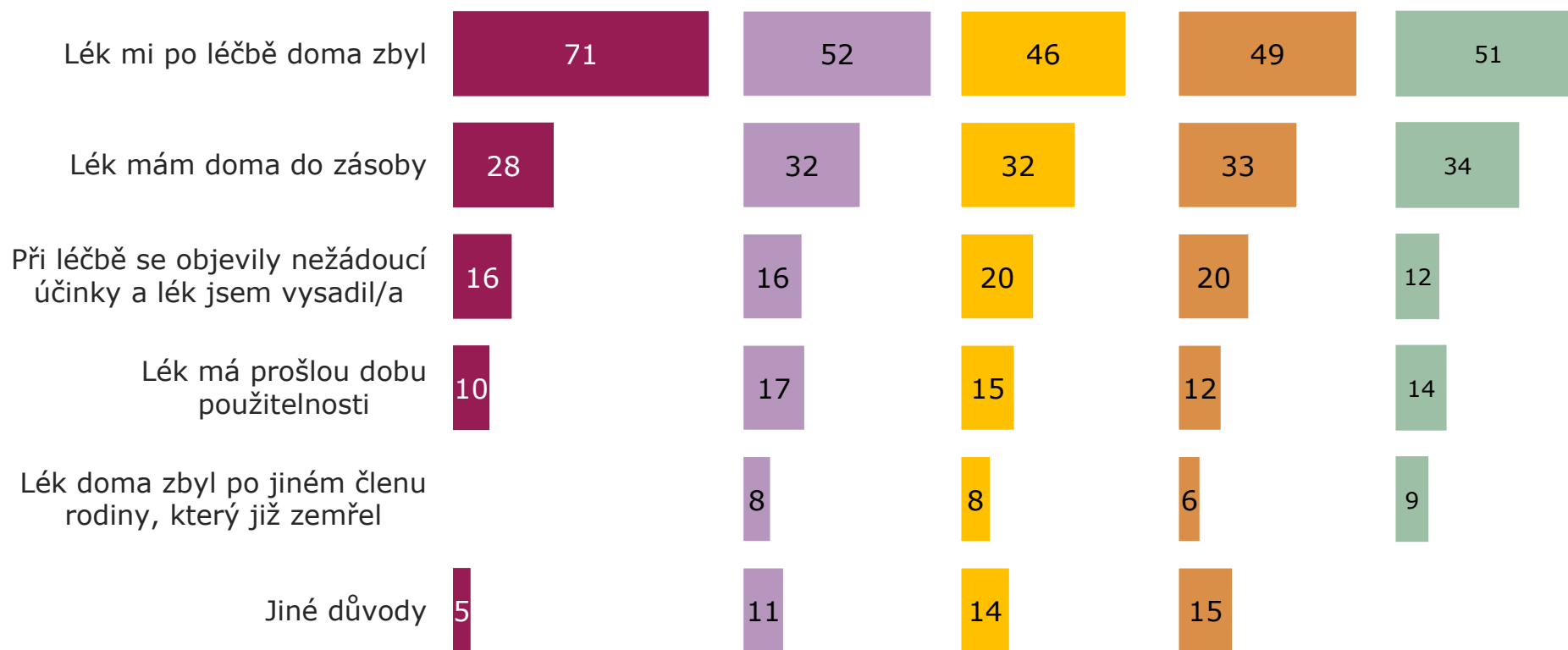
ZÁKLAD: Všichni respondenti [údaje v grafu v %]

Nejčastějším důvodem je ukončení léčby a nedobráni celého balení

Pozn.: v roce 2018 změna formulace otázky.

8. Z jakého důvodu máte doma léky, které nepoužíváte? časové srovnání 2013–2018

■ STEM/MARK 2018 (n=871) ■ STEM/MARK 2016 (n=634) ■ STEM/MARK 2015 (n=601)
■ STEM/MARK 2014 (n=602) ■ ppm factum 2013 (n=569)

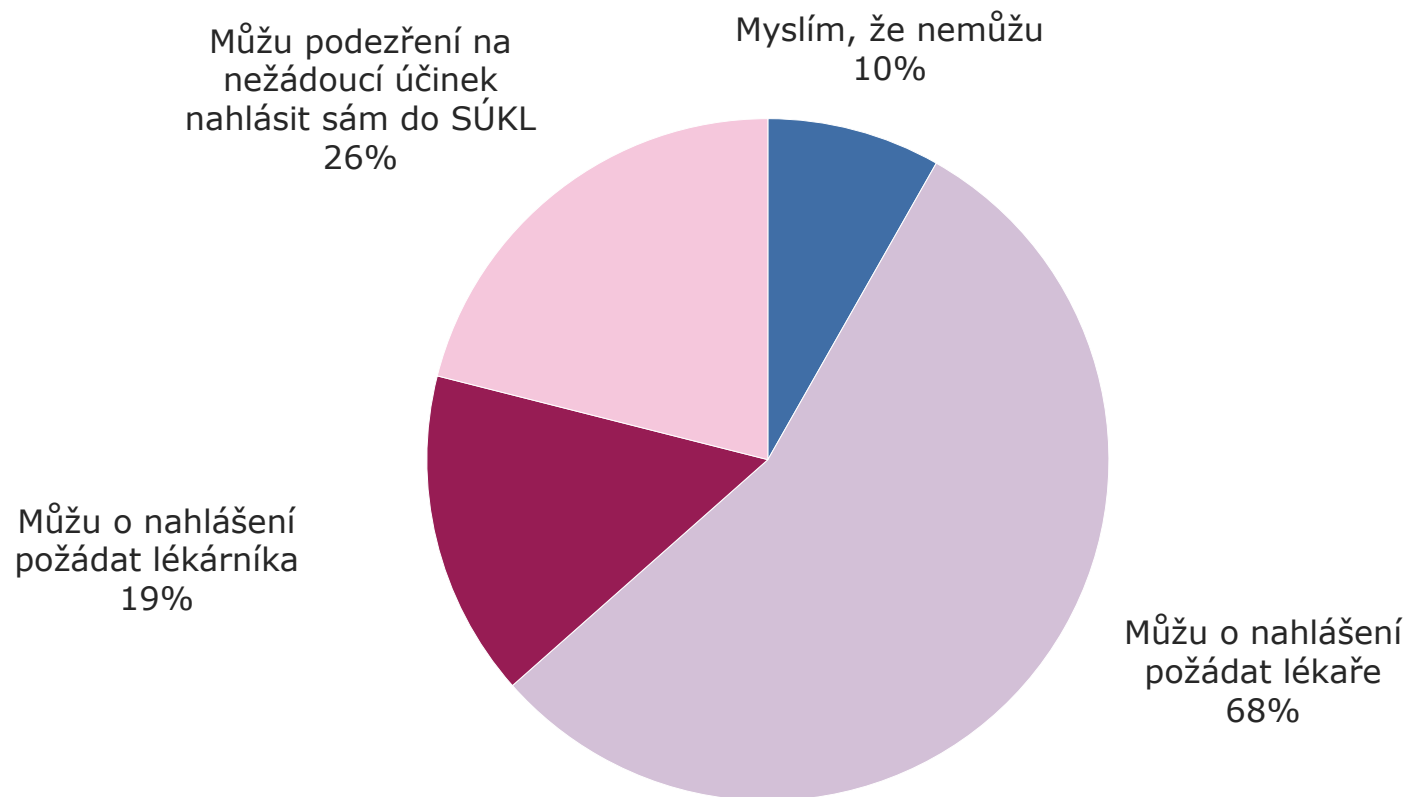
ZÁKLAD: Respondenti, kteří mají doma léky, které nikdy nepoužili [údaje v grafu v %]

Zkušenosti s nežádoucími účinky a jejich hlášení

- **Více než dvě třetiny oslovených se domnívají, že o nahlášení podezření na nežádoucí účinek mohou požádat lékaře**, častěji to uvádí muži (71 %), lidé ve věkové kategorii 45 až 59 let (73 %) a také 60 a více let (83 %) a bez maturity (71 %). Další **pětina se pak domnívá, že může požádat o nahlášení lékárníka**. Častěji muži (22 %) a lidé s maturitou (22 %). **26 % lidí si myslí, že podezření na nežádoucí účinek můžou nahlásit sami**, a to zejména lidé ve věku 18–44 let (31 %) a vysokoškoláci (46 %). **Podle ostatních (10 %) pacient nežádoucí činek nemůže nikde nahlásit** (mezi lidmi bez maturity, si to myslí 12 %).
- **S podezřením na nežádoucí účinek užívaného léku se 62 % respondentů dosud nikdy nesetkalo. Čtvrtina oslovených mělo podezření na nežádoucí účinek jednou, 12 % osob několikrát**. Muži častěji odpovídali, že se s nežádoucím účinkem zatím nesetkali (69 %), naopak ženy častěji deklarovaly jak jednu (30 %), tak i vícečetnou zkušenost (15 %).
- Respondenti, kteří alespoň jednou měli podezření na nežádoucí účinek, svou zkušenost ve více než 3/4 případů sdělili lékaři. **Danou situaci lékař řešil se čtvrtinou lidí a pravděpodobně ji i nahlásil Státnímu ústavu pro kontrolu léčiv. Naopak 53 % lidí se setkalo s tím, že lékař to dále neřešil. Podezření na nežádoucí účinek lékaři nenahlásilo 22 % osob**, častěji mladí do 29 let (35 %).

2/3 respondentů se domnívají, že o nahlášení nežádoucího účinku mohou požádat lékaře, další pětina lékárníka

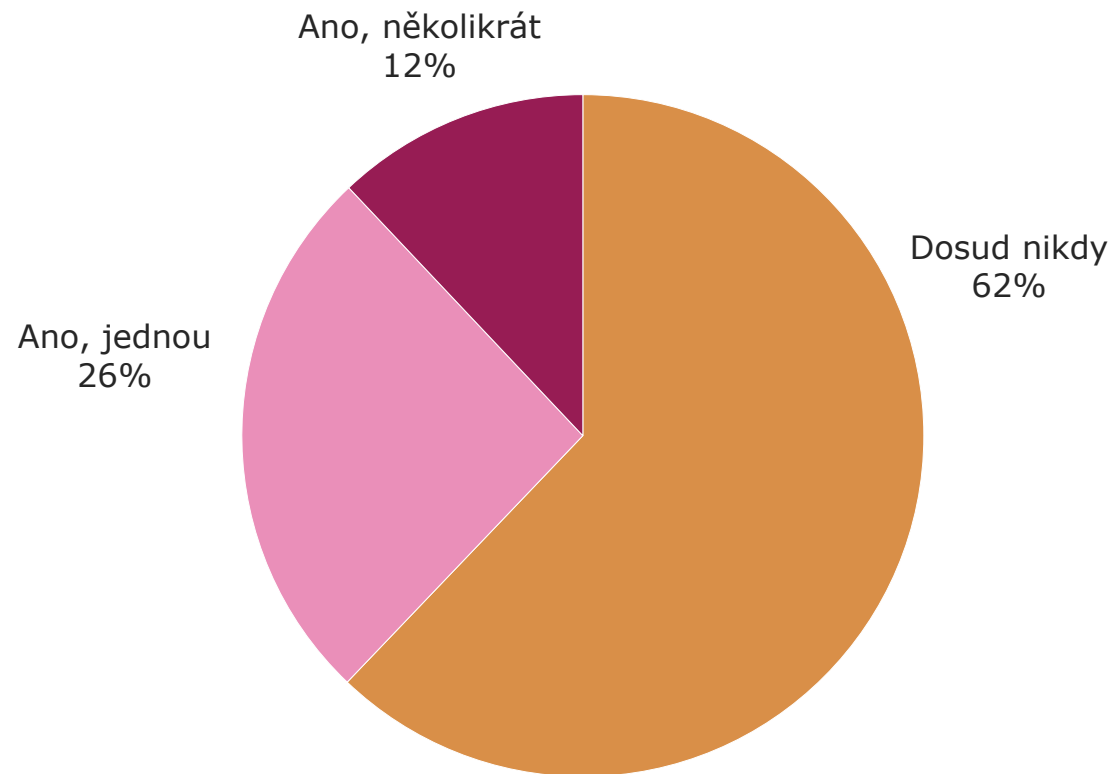
9. Pokud se u Vás objeví podezření na nežádoucí účinek léku, myslíte si, že jej jako pacient můžete někam nahlásit?

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503

Nikdy se s nežádoucím účinkem léku nesetkalo 62 % lidí

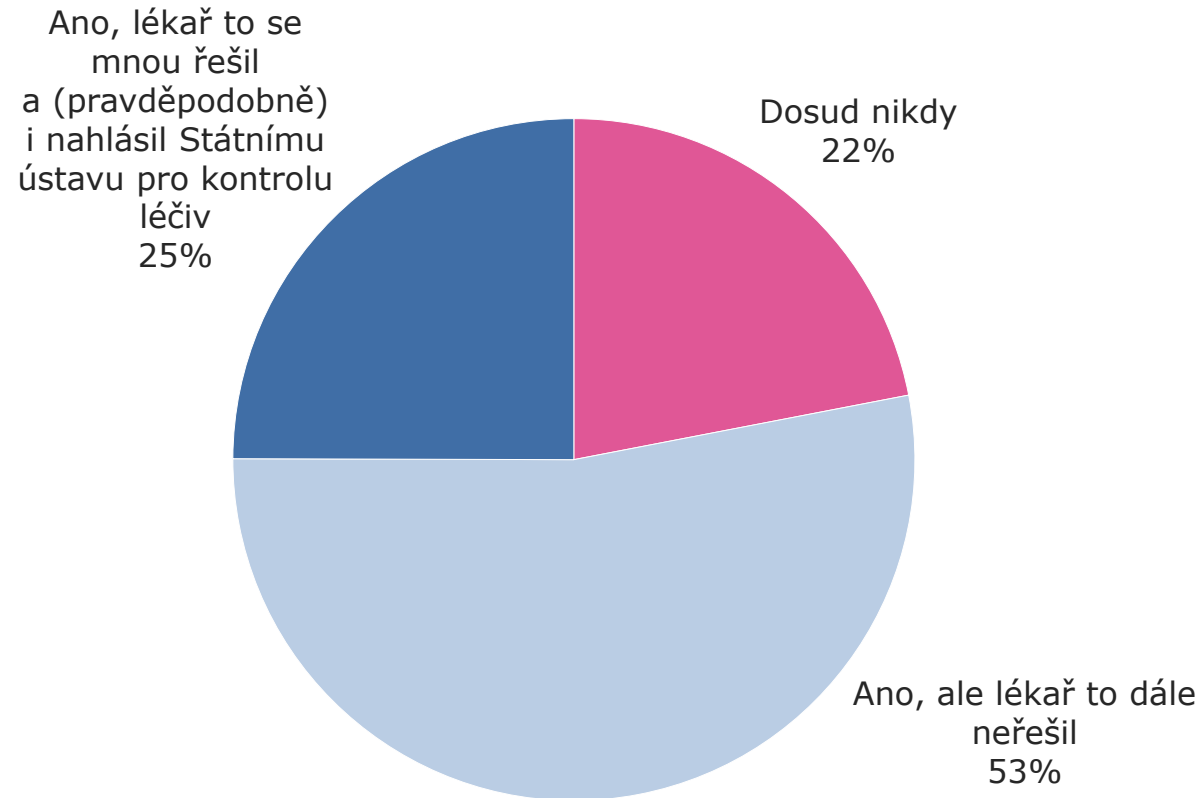
10. Měl/a jste někdy podezření na nežádoucí účinek léku, který jste užíval/a?

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503

Podezření na nežádoucí účinek léku 78 % lidí lékaři sdělí

11. Sdělil/a jste někdy lékaři své podezření na nežádoucí účinek léku?

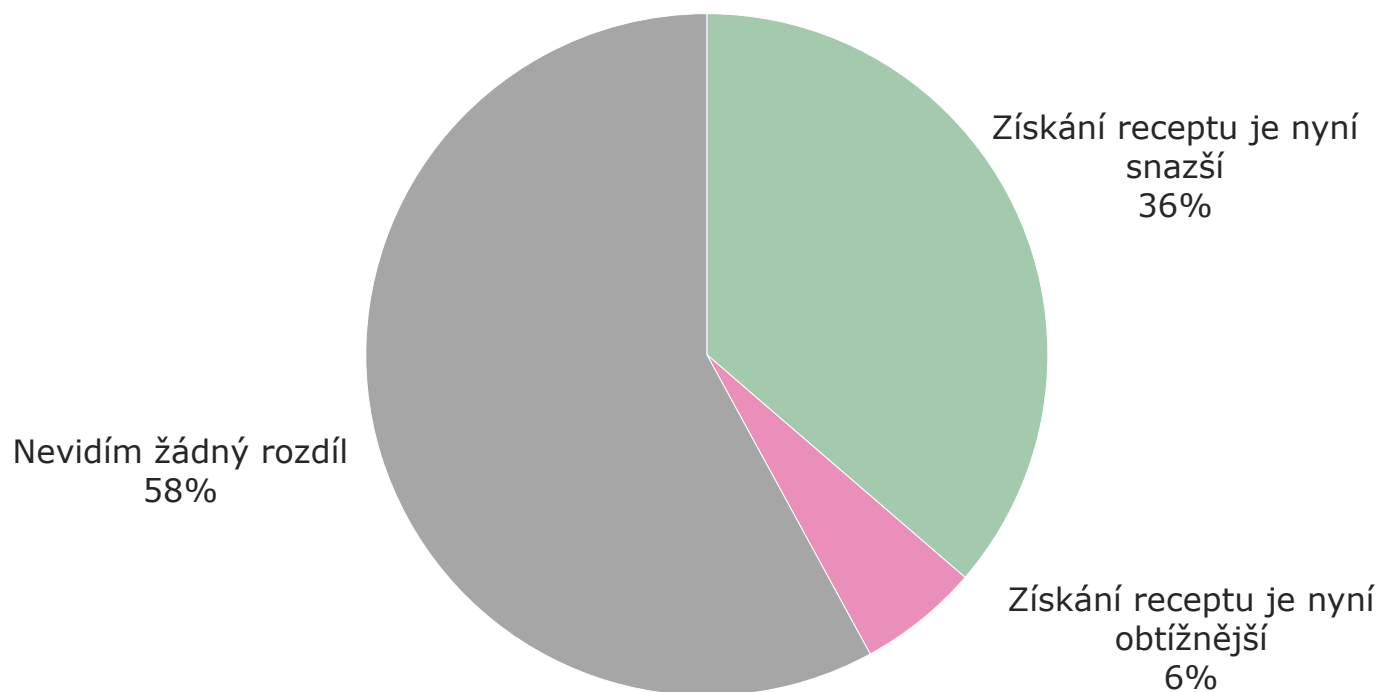
ZÁKLAD: Respondenti, kteří měli alespoň jednu podezření na nežádoucí účinek léku, který užívali, n=569

Elektronické recepty, lékový záznam pacienta

- **Pro 36 % dotázaných je nyní získání receptu snazší. Obtížnější připadá získání receptu 6 % respondentů. Ostatní (58 %) nevidí žádný rozdíl, a to zejména starší lidé ve věku 60 a více let (64 %).**
- **Většina lidí považuje lékový záznam pacienta za prospěšný, a to jak při využití lékařem (37 %), tak při využití lékárníkem (5 %) nebo obou (51 %).** O využití lékařem a lékárníkem jsou častěji přesvědčeni lidé s maturitou (54 %). **Za neprospěšný jej považuje pouze 8 % respondentů.**

Pro většinu je získání receptu nyní snazší nebo bez rozdílu

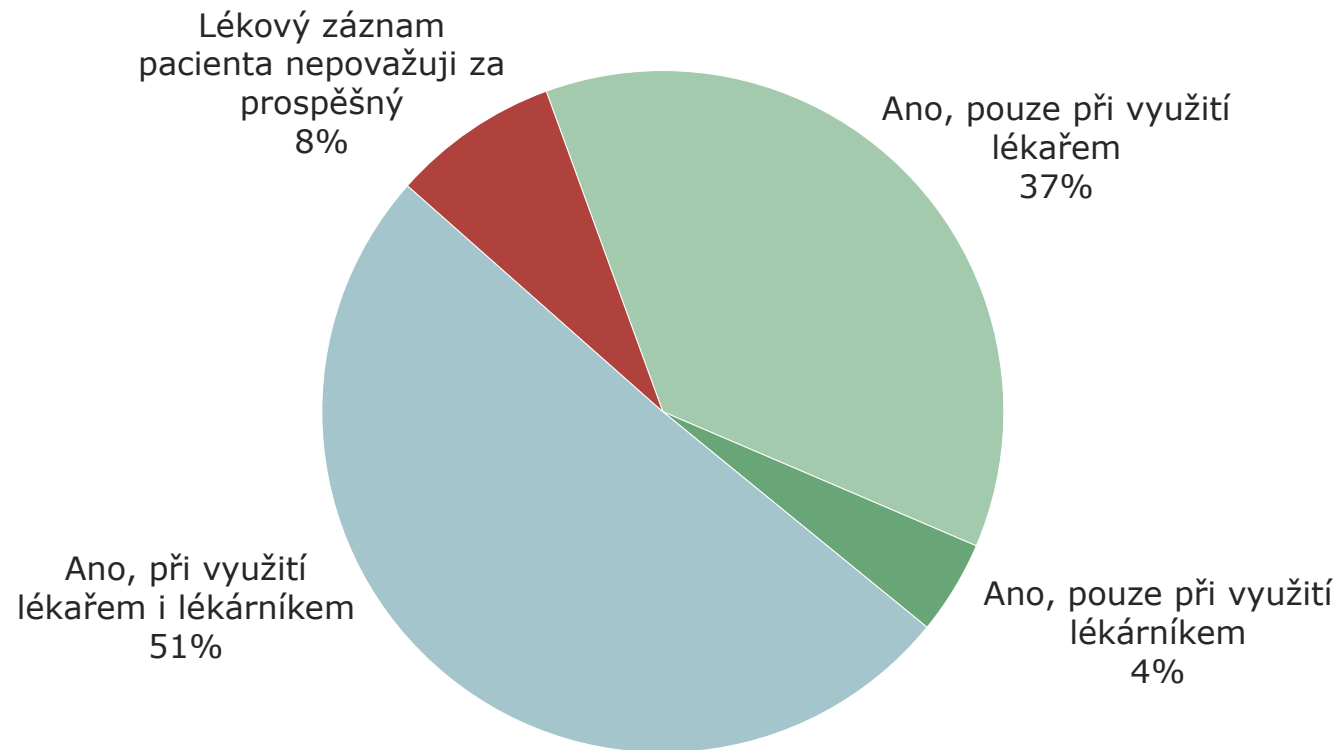
12. Jak jste spokojen/a se současným stavem používání elektronického receptu?

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503 [údaje v grafu v %]

Většina lidí považuje lékový záznam pacienta za prospěšný

13. V současné době se připravuje lékový záznam pacienta, který bude obsahovat záznamy o všech lécích předepsaných pacientovi všemi lékaři. Považujete tento záznam za prospěšný?

ZÁKLAD: Všichni respondenti, n=1503 [údaje v grafu v %]

Realizátor výzkumu

STEM/MARK, a.s.

Smrčkova 2485/4
180 00 Praha 8

www.stemmark.cz

@stemmark

slideshare.net/stemmark

KONTAKTNÍ OSOBA

Ivana Valentová
Client Service Manager

+420 724 433 827

valentova@stemmark.cz

Pomáháme nejen našim klientům

Podporujeme Pomocné tlapky, které se zabývají výcvikem asistenčních psů

Pravidelně přispíváme organizaci Člověk v tísni

Spolupracujeme s hospicem Cesta domů, který poskytuje paliativní péči v závěrečném stádiu života

Pomohli jsme vybavit oddělení pediatrie FN Na Bulovce

**Jsme členem Klubu bojovníků proti korupci Transparency International
Podílíme se i na dalších projektech: Lékaři bez hranic, Adra...**

